

Dit document beschrijft de visie op het leergebied Burgerschap. Deze visie is door het ontwikkelteam Burgerschap opgesteld tijdens de eerste sessie in maart en is door het ontwikkelteam aangescherpt tijdens de tweede sessie in mei, op basis van de ontvangen feedback. In het consultatieverslag legt het ontwikkelteam Burgerschap uit welke keuzes zij hebben gemaakt bij het verwerken van de feedback.

Bijgestelde conceptvisie op het leergebied Burgerschap

Kader

Deze visie beschrijft de kern van burgerschapsonderwijs. Zij gaat daarbij uit van de definitie van de Onderwijsraad (2012): *“Jongeren leren vanuit eigen idealen, waarden en normen te functioneren in een pluriforme, democratische samenleving en ontwikkelen het vermogen om aan deze samenleving een bijdrage te willen leveren”*

Burgerschapskennis en -vaardigheden doen leerlingen op in de hele school, in de context van alle vakken. Meer in het bijzonder worden burgerschapsvaardigheden geoefend bij het bestuderen van en omgaan met maatschappelijke vraagstukken, zoals globalisering, duurzaamheid en technologie waaronder media.

Het is gebruikelijk de doelen van onderwijs te formuleren als kwalificatie, socialisatie en identiteitsontwikkeling. Burgerschap draagt bij aan al deze hoofdoelen. Daarbij lijkt het zwaartepunt op socialisatie te liggen, dat wil zeggen, op de ontwikkeling van leerlingen tot volwaardige deelnemers aan de samenleving. Leerlingen ontwikkelen de competenties die hen in staat stellen om actief mee te doen aan (school)gemeenschap en samenleving. Aansluiting op verschillende vormen van vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt is daarbij eveneens een belangrijk aandachtspunt.

Ook identiteitsontwikkeling en het gericht reflecteren op identiteiten is essentieel voor burgerschap. Om betekenis te geven aan de wereld om hen heen en aan hun eigen rol daarin, moeten leerlingen zich bewust worden van wie ze zijn of willen worden en hoe ze zich tot een ander verhouden.

Voor burgerschap is het tenslotte belangrijk dat leerlingen kennis hebben van en inzicht krijgen in onze pluriforme samenleving en de werking en waarden van onze democratische rechtsstaat.

Inhouden

Leerlingen maken deel uit van de samenleving. Ze zijn burgers, met gedrag, rollen, rechten en verantwoordelijkheden die passen bij hun leeftijd en hun ontwikkelingsniveau. Burgerschapsonderwijs streeft ernaar bij te dragen aan hun verdere ontwikkeling tot actieve, betrokken, nieuwsgierige en kritische burgers. Het reikt hen daartoe kennis en vaardigheden aan, stimuleert het vormen van een democratische houding en draagt gericht bij aan hun maatschappelijke en persoonlijke vorming. Ze ontwikkelen een humane en vreedzame houding ten opzichte van anderen en de wereld om hen heen.

In de school zijn democratische waarden en rechten zoals opgenomen in de grondwet, verdragen binnen de Europese Unie, de universele verklaring van de rechten van de mens (UVRM) en het VN-verdrag van de rechten van het kind (IVRK) uitgangspunt voor al het handelen. Om op een actieve manier bekend te raken met hun rechten en die van anderen hebben leerlingen de vrijheid en de ruimte nodig om binnen de veilige muren van de school te oefenen – ook met opvattingen die buiten deze kaders vallen en die tot waardenbotsingen kunnen leiden. De school wijst hen daarbij op (mogelijke) verschillen

tussen algemeen geldende normen en individuele opvattingen. De school biedt leerlingen handvatten om te leren omgaan met verschil van inzicht en met de overtuigingen en belangen waar die uit voortkomen.

Leerlingen leren over democratie en rechtsstaat en de historische contexten waar deze uit zijn voortgekomen. Ze leren dat er andere bestuursvormen waren, zijn en denkbaar zijn, en hoe deze zich tot de rechtsstaat verhouden. Zij hebben kennis van mensen- en kinderrechten.

Burgerschapsonderwijs daagt leerlingen uit om verbindingen te leggen tussen hun eigen leefwerelden en grotere maatschappelijke vraagstukken, zoals globalisering, duurzaamheid en technologie. In dat verband leren leerlingen kritisch na te denken en gericht te reflecteren op deze complexe, ook ethisch geladen vragen. Het verkennen van handelingsperspectieven passende bij leeftijd en ontwikkelingsfase geeft inhoud aan de actieve houding. Zij leren actief in gesprek te gaan met anderen en leren zo elkaars perspectieven kritisch te bevragen. Op die manier ontwikkelen zij hun eigen opvattingen.

De school is een samenleving, en tot op zekere hoogte een democratie in het klein. Zij biedt leerlingen relevante leerervaringen en betreft daar de omgeving bij. Binnen de schoolcontext en in de schoolomgeving brengen leerlingen hun burgerschap in praktijk, oefenen zij medezeggenschap en ontwikkelen zij de sociale en democratische vaardigheden die zij daarbij nodig hebben. Zij leren om te gaan met gezag en macht, met invloed en regels, en leren deze kritisch te analyseren. Leerlingen worden zich niet alleen bewust van de rechten, maar ook van de plichten die bij actief burgerschap horen.

Omgaan met diversiteit en het streven naar sociale cohesie zijn doelen van het onderwijs. Leerlingen leven in een pluriforme samenleving, waarin mensen met verschillende sociaal-economische posities, levensbeschouwelijke - en culturele achtergronden en politieke en seksuele oriëntaties leven en samenleven. Scholen zijn zelf meer of minder divers. Uitgaande van leerlingpopulatie en schoolcontext geven zij vorm aan de school als oefenplaats voor democratie en diversiteit, en betrekken daar mogelijk ook de omgeving bij.

Burgerschapsvorming is op te vatten als een oefenen van en daardoor ontwikkelen van sociale taken en rollen. Belangrijk daarbij is de ontmoeting met de ander en met andere opvattingen en levenswijzen. De school maakt ruimte voor de ervaring dat niet iedereen het met elkaar eens is of hoeft te zijn, en dat hierdoor wrijving kan ontstaan. Ook de ervaring dat we uiteindelijk veel gemeenschappelijk hebben zoals dezelfde basisbehoeften en fundamentele rechten hoort daarbij.

Behalve op het niveau van de klas en de school ontwikkelen leerlingen zich op andere schaalniveaus als burger: lokaal, regionaal, nationaal, Europees en mondiaal. Ze leren over overeenkomsten en verschillen tussen mensen, landen, culturen, godsdiensten, levensovertuigingen en politieke stromingen. Deze kennis biedt een basis voor een klimaat waarin leerlingen leren elkaar en anderen te begrijpen, te waarderen en te respecteren. Daarbij leren ze ook zich te verplaatsen in elkaars en andermans perspectieven.

Samenhang

Burgerschapsonderwijs is, als gezegd, een opdracht aan de hele school en haar partners. Iedereen in de school heeft de taak om de basiswaarden en principes van de democratische rechtsstaat uit te dragen en voor te leven. Die basiswaarden zijn terug te voeren op de klassieke drie-eenheid: vrijheid, gelijkheid en solidariteit. Iedere school zet op grond van haar eigen visie of overtuiging andere accenten bij het uitdragen van deze waarden.

Het belang van het leergebied burgerschap als toevoeging aan het bestaande curriculum is maar heel beperkt het vastleggen van additionele kennis. Wel worden bepaalde kennis en vaardigheden die nu in andere leerdomeinen aan bod komen expliciet als burgerschapsvormend geormerkt.

Kenmerkend voor burgerschapsonderwijs is vooral dat de school fungeert als een oefenplaats. Leerlingen krijgen ruimte om te werken aan vaardigheden zoals communiceren, samenwerken en deelnemen aan besluitvormingsprocessen; het onderzoeken en zelf formuleren van opvattingen en houdingen en het reflecteren daarop; kritisch en creatief denken, het ontwikkelen van empathische vermogens en redeneren en argumenteren. Scholen en leraren zijn zich bewust van hun taak en rol inzake burgerschap en maken ervaringen mogelijk die daar vorm en richting aan geven.